

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-методичної ради Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М.В. Остроградського
29.05.2018 № 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Департаменту освіти і науки Полтавської облдержадміністрації
11.07.2018 № 303

Навчальна програма з позашкільної освіти
еколого-натуралістичного напрямку
«Чарівний світ природи»
Початковий рівень
1 рік навчання
(144/180/216 годин)

Полтава 2018

Автор:

Боєва Альона Михайлівна – керівник гуртка Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді

Рецензенти:

Смоляр Наталія Олексіївна, кандидат біологічних наук, доцент Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Даркович Світлана Вікторівна, учитель біології вищої категорії, старший учитель Полтавської гімназії № 21

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма початкового рівня «Чарівний світ природи» розроблена для вихованців закладів дошкільної освіти (старша група) та учнів 1-2 класів закладів загальної середньої освіти і розрахована на один рік навчання.

До програми входять 6 тематичних розділів, вивчення яких становить 144/180/216 годин на рік, що передбачає 4/5/6 годин на тиждень. Кількісний склад навчальної групи – 12–15 вихованців.

Враховуючи вікові особливості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, програмою заплановано використання різноманітних форм і методів навчання. Теоретичне навчання тісно поєднується з практикою, оскільки навчально-виховні завдання вирішуються головним чином у процесі практичної роботи. Тому практичні заняття проводяться як в кабінеті, так і безпосередньо в природі. Програмою передбачено прогулянки в природу з метою ознайомлення дітей з об'єктами природи, участь у конкурсах, ігри.

Програма гуртка покликана ознайомити дітей з народними казками, прикметами, з символами нашого народу.

Виконання програми дасть змогу досягти основних цілей: навчання, виховання і розвитку.

Мета програми:

- формування у дітей поняття про природу. Навчити дітей спостерігати за природою, відрізнити об'єкти природи, усвідомлювати явища, що трапляються в природі, піклуватися за певними об'єктами природи: тваринами та рослинами куточка живої природи;

- розвиток творчої та пізнавальної активності, пам'яті, логічного мислення та уваги гуртківців;

- виховання дбайливого ставлення до природи, формування умінь правильно поводитися у природі, заохочення дітей до подальшого отримання знань про природу.

Завдання програми:

- надати знання про типових представників рослинного і тваринного світу рідного краю;

- формувати реалістичні знання – уявлення про об'єкти та явища природи, вміння догляду за об'єктами живої природи;

- виховувати здібності бачити красу рідної природи, любові і дбайливого ставлення до природи.

Змістом даної програми передбачено теоретичне та практичне отримання знань та набуття певних навичок поводження у природі.

Програма передбачає обов'язкове використання ігрових методів та технічних засобів.

Для проведення підсумкових занять програмою передбачені розвивальні та пізнавальні ігри, конкурси. особлива увага приділяється конкурсам малюнків, поробок з природного матеріалу.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу	4 год.			5 год.			6 год.		
		теоретичні	практичні	разом	теоретичні	практичні	разом	теоретичні	практичні	разом
	Вступ	6	2	8	7	3	10	9	3	12
1.	Сезонні зміни в природі. Ведення фенологічних спостережень	14	12	26	17	16	33	21	18	39
2.	Рослинний світ рідного краю	26	20	46	29	26	55	39	30	69
3.	Тваринний світ України	24	10	34	31	13	44	36	15	51
4.	Охорона природи	20	6	26	26	7	33	30	9	39
5.	Підсумок	4	-	4	5	-	5	6	-	6
6.	Всього:	94	50	144	115	65	180	141	75	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (8/10/12 год.)

Ознайомлення з правилами безпеки життєдіяльності на гурткових заняттях. Людина – частина природи. Наша Батьківщина – Україна.

Практичні заняття та екскурсії. Екскурсія до краєзнавчого музею свого населеного пункту.

1. Сезонні зміни в природі. Ведення фенологічних спостережень (26/ 33/39 год.)

Ознаки приходу осені в природі. Отруйні та їстівні гриби. Чи можна їх збирати? Найпоширеніші гриби своєї місцевості та їх охорона. Спостереження за життям природи восени. Ознаки приходу зими в природі. Спостереження за природою у зимовий період. Ознаки приходу весни в природі. Спостереження за природою навесні.

Практичні роботи та екскурсії. Вікторина «Гриби». Складання правил безпечної поведінки з грибами в природі. Конкурси малюнків: «Коли приходить осінь», «Новорічна казка», «Пробудження природи». Гра «Подорож по порах року»

2. Рослинний світ рідного краю (46/55/69 год.)

Різноманітність рослинного світу своєї місцевості. Ознаки рослин. Скільки живуть рослини? Розповсюдження та розвиток рослин. Роль рослин у природі та житті людини. Розвиток дерев. Визначення дерев за листям, плодами. Що таке ліс? Які бувають ліси? Овочі і фрукти – смачно та корисно. Хліб – основа життя. Кімнатні рослини. Рослини – символи України. Рослини, що лікують. Першоцвіти. Збереження та їх охорона. Садові квіти навесні та влітку .

Практичні роботи та екскурсії. Вивчення кімнатних рослин, які очищують повітря. Перегляд відеофільму про роль рослин у природі і господарській діяльності людини. Складання фотоальбомів отруйних лікарських рослин. Виготовлення робіт з природного матеріалу. Вікторина «Природа і ми». Гра «Знайди, опиши, вгадай».

3. Тваринний світ України (34/44/51 год.)

Різноманітність комах. Павуки. Різноманітність та значення птахів своєї місцевості. Дикі та свійські птахи. Гніздування. Зимуючі птахи, як їм допомогти. Життя тварин узимку, або хто де ховається. Тварини, що мешкають у лісах. Тварини, що мешкають у степу. Корисні особливості сільськогосподарських тварин. Тварини – друзі людини. Кішки та собаки. Тварини куточка живої природи.

Практичні роботи та екскурсії. Екскурсія в природу, у парк для ознайомлення з різноманітністю птахів місцевості. Визначення птахів своєї місцевості за величиною, оперенням, поведінкою, співом. Розміщення годівниць і підгодівля птахів. Догляд за тваринами куточка живої природи. Гра «Зоопарк».

4. Охорона природи (26/33/39 год.)

Чому численність тварин та рослин зменшується? Охорона птахів. Хто потрапив до Червоної книги? Зелена книга України. Що таке повітря? Утворення повітря, його охорона. Ґрунт. Українські чорноземи. Основні джерела забруднення ґрунтів. Охорона ґрунтів. Проблеми сміттєзвалищ та їх вплив на ґрунт. Правила сортування побутових відходів. Вода – основа життя. Основні джерела забруднення води у водоймах нашого краю.

Практичні роботи та екскурсії. Екскурсія з метою вивчення місцевих водойм (джерел, струмків, ставків, річок). Виставка творчих робіт виробів з побутових відходів. Конкурс малюнків «Допоможемо природі!».

5. Підсумок (4, 5, 6 год.)

Підведення підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- значення тварин в природі та житті людини;
- види тварин своєї місцевості, занесених до Червоної та Зеленої книг України;
- правила ведення фенологічних спостережень за тваринами;
- різноманітність рослин своєї місцевості, занесених до Червоної та Зеленої книг України;
- позитивний і негативний вплив діяльності людини на навколишнє природне середовище;
- основні заходи щодо збереження природи;
- правила сортування побутових відходів;
- методи заощадження води в побуті;
- екологічно доцільні правила поведінки в природі.

Вихованці мають вміти:

- визначати найпоширеніших тварин своєї місцевості;
- піклуватися про птахів взимку;
- вести фенологічні спостереження за тваринами;
- спостерігати і доглядати за тваринами куточка живої природи;
- доглядати за тваринами зоолого-тваринницького відділу;
- визначати вплив людини на природні угруповання своєї місцевості;
- заощаджувати воду та берегти чистоту ґрунтів;

Вихованці мають набути досвіду:

- навчальної діяльності в умовах позашкільного навчального закладу;
- ведення фенологічних спостережень за тваринами, рослинами;
- природоохоронної діяльності;
- заощадження природних ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабовал Т. І. Природознавство. Цікавий світ навколо нас. / Т. І. Бабовал. // Тернопіль. – 1993.
2. Бардакова Ю. Є. Усі уроки природознавства. / Ю. Є. Бардакова. // Х.: Вид група «Основа». – 2008.
3. Буханченко Р. Чарівні пори року / Р. Буханченко. // Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО». – 2006. – С. 416.
4. Вербицький В. В. Екологічне виховання / В. В. Вербицький. // К.: АБЕРС. – 2009. – С. 104.
5. Волкова А. С. Зима. Весна. Літо. Осінь. / А. С. Волкова. // К.. – 1991.
6. Жубр М. С. Природа України. Енциклопедія рідного краю. / М. С. Жубр. // Харків: Ранок – Веста. – 2008. – С. 64.
7. Забіла Н. Наша Батьківщина / Н. Забіла. // К.: Веселка. – 1986. – С. 223.
8. Ільченко В. Р. Досліджуємо довкілля / В. Р. Ільченко. // Полтава. – 1999.

9. Коваль І. В. «Екограй» Посібник з екологічного виховання. / І. В. Коваль. // М.. – 2007.
10. Левченко Т. Г. Валеологія щодня. / Т. Г. Левченко. // Х.: Вид «Основа». – 2012.
11. Майхрук М. І. Позакласна робота з природознавства. / М. І. Майхрук. // Тернопіль Навчальна книга – Богдан. – 2004.
12. Марковська М. М. Куточок природи в дитячому садку. / М. М. Марковська. // М. – 1984.
13. Сухар В. Л. Овочі, фрукти, ягоди. Розробки занять. / В. Л. Сухар. // Х.: Веста: Вид-во «Ранок». – 2008.
14. Покоталенко Л. Р. Уроки в природі / Л. Р. Покоталенко. // Х.: Вид-во група «Основа». – 2011.
15. Поліщук Н. А. Коли в серці живуть добринки. Методичний посібник / Н. А. Поліщук. // Тернопіль: Мальва – ОСО. – 2004. – С. 96.
16. Потапова Л. М. Детям о природе. Экология в играх для детей 5-10 лет. Популярное пособие для родителей и педагогов. / Л. М. Потапова. // Ярославль: Академия развития: Академия Холдинг. – 2002. – С. 224.
17. Тарасенко Г. С. Навчаємо пізнавати природу. / Г. С. Тарасенко. // Х.: Вид. група «Основа». – 2008.
18. Топалова Т. М. «Рослини-символи України». / Т. М. Топалова. // Миколаїв. – 2007.
19. Тучапська Г. В. Абетка здоров'я: навчальний посібник. / Г. В. Тучапська. // Тернопіль: навчальна книга – Богдан. – 2008.
20. Черкасова Ю. М. Розвивальні прогулянки в ДНЗ / Ю. М. Черкасова. // Х.: Видавнича група «Основа». – 2011.